

סימן כז

באחד שהוא ממשפחה שמתפללין נוסח ספרד והוא נתרגל בנוסח אשכנז אם צריך לשנות לנוסח משפחתו

כ"ה שבט תשכ"ב.

מע"כ ידידי מ"ה אשר ועליג הכהן רובינשטיין שליט"א.

בדבר שאביך הוא ממשפחה של החסידים שמתפללים בנוסח שקורין אותה נוסח ספרד אבל מכיון שאביך גר במקום שמתפללים בנוסח אשכנז וגם למדת בילדותך להתפלל בנוסח אשכנז משום שכן למדו שם ולא רצה אביך לבלבל אותך ועתה שגדלת מסופק אתה אולי אתה מחוייב לחזור ולהתפלל בנוסח ספרד שמתפלל אביך או אתה מחוייב להשאר להתפלל בנוסח אשכנז שהורגלת.

הנה ידוע שכל אנשי פולין ואונגארן ורוסלאנד לבד מקומות הרחוקים קרים וקאוקאז וכדומה הם בני אשכנז אף החסידים ועד שנתפשטה שיטת החסידות התפללו כולם בנוסח אשכנז אך אח"כ התחילו ראשי החסידים להנהיג להתפלל בנוסח אחד באיזה שינויים. ונמצא שאין להחשיב שינוי מנהג מה שהתחלת להתפלל נוסח אשכנז אף שאביך ועוד ב' וג' דורות התחילו להתפלל בנוסח החדש. שהרי אדרבה הם שינו מנהג אבותיהם ורבותינו אדירי עולם חכמי צרפת ואשכנז. ואין ידוע טעם ברור במה שהתירו לשנות נוסח הקבוע נגד הירושלמי שהביא המג"א ר"ס ס"ח. כי מה שיש אומרים שנוסח ספרד הוא נוסח כללי למי שאינו יודע שבתו עיין בחת"ס א"ח סימן ט"ז שבטל סברא זו. וגם לבד זה הא הנוסח שמתפללין אינו נוסח ספרד שהעתיק הרמב"ם דברוב הדברים הוא כנוסח אשכנז ורק באיזה מקומות שינוי ונמצא שאין הנוסח לא כנוסח אשכנז ולא כנוסח ספרד. אבל עיין באשל אברהם שדחק בכל השינויים ליתן טעם ונתן כלל שלהוסיף לא נחשב שינוי, וכלל זה לא נראה כי מאין לו דבסברא א"א לומר זה דלפעמים המוסיף גרע. עכ"פ אין אנו מערערים על אלו ששינוי כי ודאי היה להם טעם שרשארין לשנות בזה. אבל כשאחד רוצה לחזור ולהתפלל נוסח אשכנז שהוא נוסח אבותינו ורבותינו ודאי רשאי שה"י חחר לקדמותו.

ומה שהתפללין שלך הם באותיות שקורין כתב אר"י אין זה תרתי דסתרי דלא שייכין שני הדברים

להחשיב סתירה מזה לזה ובעצם כשאתה מתפלל בביהכ"נ בצבור הנה בדברים שבקול רם אסור לשנות מהצבור ובלחש גמי טוב להתפלל בנוסח הצבור.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן כז

בענין תפלה לבן נח אם יש לו מצוה ובענין תפלה בעת צרה ח"ו

ה' טבת תשכ"ג.

מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר שלום ריווקין שליט"א.

הנה לענין בן נח אם מחייב בתפלה, ששוט שאינו מחייב דהא לא נמנו בהמצות דחייבין בני נח בסנהדרין דף ג"ז וכן לא הזכר ברמב"ם פ"ט ממלכים שחושב מצות דחייבין בני נח.

ולענין אם יש לו מצוה כשמתפלל להשי"ת נראה שיש לו כמפורש בקרא בישעיה כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים ופרש"י שם ולא לישראל לבדם. ואם הוא לגרים שיתגידו הא הם כישראל ממש זה היה נקרא לישראל לבדם לכן ברור שקאי גם לבני נכר שלא נתגידו ומקיימים רק מצות שחייבין בני נח. וא"כ הרי הוא כמפורש שאף שפטורין מתפלה מ"מ כשמתפללים להשי"ת עושין מצוה. דא"כ איזה שבח הוא במה שיקרא בית תפלה לכל העמים אם אין להנכרים שום מצוה בתפלתם. ומסתבר שהוא בחשיבות דאינו מצווה ועושה ובשכר זה. ולהרמב"ם פ"י ממלכים ה"ט שאסור לבן נח לחדש מצוה ולקיים ברעתו שמצווה על זה והא דכתב בה"י שבן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר אין מונעין אותו הוא כפי' הרדב"ז שעשאה בידיעה שאינו מצווה ע"ז אבל מ"מ רוצה לעשותה. יהיה גם בתפלה כן דמ"ש משאר מצות.

אבל נראה לע"ד דהוא רק לקבוע חיוב להתפלל אף כשאין לו צורך מיוחד לבקש איזה דבר אבל כשמתפלל רק כשיש לו צורך כגון שיש לו חולה או שאין לו פרנסה הוא כחייב ממש. ולא קשה ממה שלא החשיב זה למצוה מיוחדת בחיובי בני נח. משום דזהו עיקר האמונה בהשי"ת שרק הוא הנותן פרנסה והרופא חולים וכשאינו בוטח על השי"ת ואינו מתפלל אליו הרי הוא כאינו מאמין בו ומאמין בדברים

בוה איסור מדינא במה שמתפללין יחד אף שכונת הנכרי היא לאמונתו. אך אולי יש קצת לחוש להרואין שיאמרו מדמתפלל יחד עם הנכרי שהוא ג"כ מתכין כמחשבת הנכרי, שבעצם איני רואה מ"ט יאמרו זה שלא נחשדו ישראל על ע"ז ח"ו. אבל אם נוסח התפלה חברו כומרים שאף שאין בה שום רמז ניכר לאמונתם אין לישראל לאומרה אף בעצמו וכ"ש שלא עם הנכרי משום דממילא הוי נוסח זה לאמונתם, אם לא כשיוסיף הישראל אלקי ישראל וכדומה שיהיה ניכר דבריו שהוא להשי"ת לבדו. וכיון שאסור מסתבר שהוא תועבה ולא יצא בזה אף ידי תפלה דאורייתא כדאמר רבא בברכות דף כ"ב במצא צואה במקומו הואיל וחטא אע"פ שהתפלל תפלתו תועבה להר"י בתוס' שם דיחזור ויתפלל וכן פסקו הרמב"ם והש"ע ורוב הראשונים.

ובדבר התפלה הקצרה שאומרים הילדים בבתי ספר של המדינה, כנראה שבכוונה לא הזכירו רמז מאמונתם משום שנעשו הבתי ספר גם ליהודים ולעוד עמים אשר במדינתנו הגדולה והמושלים במדינתנו הם אנשי חסד ואין רוצים להשליט אמונתם על שאר האחרים ולכן יסדו נוסח כזה שלכן לא שייך לחוש שנתייחד ע"י כומרים לכונה לאמונתם ולכן אין בזה איסור מדינא וגם חשש רואין אף אם נימא שאיכא במתפללין יחד מסתבר שליכא בבאן שידוע שנתייחד שכל אחד יכול לאמונתו.

ולהזכיר שם גד באנגלית שהוא הכונה על השי"ת בגילוי הראש נראה שאין להקפיד כ"כ, דהא הש"ך י"ד סימן קע"ט ס"ק י"א כתב דבלשון חול כמו גט אינו שם כלל ומותר למחקו והוא פשוט אצלו כ"כ עד שאמר בלשון והגע עצמך דהא מותר למחוק שם שנכתב בלשון חול, ומצד זה מתיר אף ללחוש על המכה ולרקוק בהזכרת פסוק בלשון לעז אף שאמר גם השם בלשון חול כרש"י בשם רבו ורק לכתחלה יש ליוהר עיי"ש, א"כ כ"ש לענין הזכרה בגילוי הראש שיש שסוברין שאף שם ממש הוא רק למדת חסידות, וכן משמע גם לשון המחבר בסימן צ"א סעיף ג' שכתב בלשון יש אומרים שאסור משמע שאינו לכו"ע, שודאי אין להחמיר כשאי אפשר כמו לאלו שבבתי ספר המדינה שלא ילכשו היארמולקעס ואין קפידא במה שיוכירו גם שם גד בלשון אנגלית, ומצד זה היו יוצאין ידי תפלה דאורייתא כיון שאין הנוסח מכומרים.

ובכן נח שיש לו שכר כאינו מצוה ועושה כשמתפלל, איך הוא כשמתפלל בהרהור שישראל אינו יוצא כדאיתא במג"א סימן ק"א סק"ב, פשוט

אחרים, ואמונה בהשי"ת אף שלא הזכר זה במנין הו' מצות ודאי הוא מחוייב להאמין, שהרי אף קיום כל הו' מצות אם לא עשאו מחמת שהשי"ת צוה בהן בתורה, מפורש ברמב"ם ספ"ח שם שלא נחשבו כמקיימים ואינם מחסידי אלה"ע עיי"ש, וא"כ בהכרח שמחוייב להאמין בהשי"ת וגם שנתן התורה, וממילא הרי רק ממנו צריך לבקש פרנסה ורפואה וכל דבר.

ופשוט שאף הסוברים דתפלה הוא רק מדרבנן הוא רק לענין להתפלל בכל יום אף שאין לו צורך מיוחד אבל כשיש להאדם צורך מיוחד כמו בעת צרה יחזו שהוא חיוב מן התורה להתפלל. ומפורש כן ברמב"ן בטה"מ מ"ע סימן ה' עיי"ש, ומש"כ הרמב"ן שם ומה שדרשו בספרי ולעבדו זו תפלה אסמכתא היא או לומר שמכלל העבודה שנתפלל אליו בעת הצרות, שמשמע לכאורה שמספקא לו אין הספק שמא גם להתפלל בעת צרה הוא רק דרבנן שזה א"א דהוא מעיקרי האמונה לבטוח בהשי"ת ולבקש מעמו שיעזרהו, וכדחזינו שנענש אסא על שלא דרש את ה' בחלו כי ברופאים בדה"י ופי' במצודת דוד שלא דרש להתפלל אל ה', ואם היה רק מדרבנן אף בעת צרה מ"ט נענש דהא לא תיקנו אלא אנשי כנה"ג אם הוא רק דרבנן, ודחק לומר ששלמה תיקן להתפלל בעת צרה ואנשי כנה"ג הוסיפו להתפלל בכל יום ולא הזכיר זה, וגם הא חזקיהו המלך גזו ספר רפואות כדאיתא בברכות דף י' ופרש"י שם כדי שיבקשו רחמים, ואם לא היה חיוב לבקש רחמים לא היה זה טעם שיגנוז דמה לו אם לא יבקשו רחמים כיון שאין לזה חיוב, לכן ברור שלכו"ע מחוייבין להתפלל בעת צרה מדאורייתא אף להסובדין תפלה דרבנן, וטונת הרמב"ן בספקו הוא אב"י ש לפרש הקרא על זה משום דאף בלא קרא ידעינן זה מטעם דהוא מעיקרי האמונה והוי דרשת הספרי מלעבדו זו תפלה בהכרח על כל הימים אף שלא בעת הצורך שזהו לדידיה רק אסמכתא, או שאף שא"צ קרא מ"מ יש לפרש לעבדו על זה שיתפלל בעת צרה ויהיה ע"ז עוד עשה לבד החיוב מצד עיקרי האמונה, וכיון שמצד עיקרי האמונה יש חיוב הוא חיוב גם על בן נח להתפלל בעת צרתו ויהיה לו שכר על אמונתו בהשי"ת ותפלתו אליו כמחוייב ועושה בתפלה זו דבעת צרה.

ובדבר להתפלל איוה תפלה בנוסח אחד ישראל ונכרי יחד כגון, יהי רצון מלפני רבון העולם שיתן לי חיים וברכה, הנכרי אפשר מתכין לאמונתו הישראל מכיון להשי"ת שהוא רבון העולם ולו הוא מתפלל, אם הוא נוסח שעשו זה בעצמם איני רואה

הא דצריך שיהיה מקום נמוך ואישתמיט מיניה הא דכתב הרמב"ם בה"ו שיעמוד במקום נמוך).

ועיין בתענית דף כ"ג בעובדא דר' יונה אבוי דר' מני כי הוה מיצטריך עלמא למיטרא והוצרך למבעא רחמא אזיל וקאי בדוכתא עמיקתא דכתיב ממעמקים קראתיך, ונהי שאין ראייה לדינא שצריך להתפלל כל תפלה במקום נמוך שהרי משמע שרק תפלה זו דבעת עצירת גשמים הלך למקום עמוק ולא בכל תפלותיו שבכל יום שאם היה עושה כן בכל תפלותיו לא היה לו להזכיר כיון שלא היה זה חדוש, וגם בעצירת גשמים נמי לא מצינו זה אלא על ר' יונה אבוי דר' מני ולא על אמוראים אחרים שהתפללו על הגשמים המזכרים שם, וא"כ הוא אדרבה קצת ראייה להיפוך דבכל תפלה אין צורך לזה אף למעלה ולשאר אמוראי אף לגשמים אין מעלה במקום נמוך. אך ראייה גדולה ליכא משום דאפשר דכיון דהטעם דמעמקים הוא להראות הכנעה יותר מדחוינן שעל מקום גבוה הוא כמראה גבהות הוי במקום נמוך כמראה הכנעה ובעת צרה כעצירת גשמים הוא נכנע ביותר מפני הצרה, ולכן הוצרך לומר שר' יונה אף בעצירת גשמים התפלל במקום עמוק ואמוראי אחרים אף שג"כ התפללו כל תפלותיהם במקום נמוך לא התפללו בעצירת גשמים במקום נמוך זה אפשר יש לתרץ להרמב"ם שמצריך מקום נמוך למעלה בתפלה. אבל עכ"פ חוינן שפירוש הזכר לדבר מקרא דמעמקים הוא שיהיה המקום נמוך דלא כפירוש מעיו"ט, וא"כ ריב"ח משום ראב"י והברייתא דתנ"ה שהזכירו קרא דמעמקים הוא משום שסברי דבכל תפלה יש מעלה להתפלל במקום נמוך ממש ולא סגי בזה שהמקום שוה ולא גבוה מכל הבית.

וצריך לומר כמשמעות לשון הרי"ף והרא"ש דלא גרסי כלל בגמ' תיבות אלו, אלא במקום נמוך ויתפלל, לא שהשמיטו מלשון הגמ' מחמת שלא סברי זה, שהרי יש עוד שינויים מלשון הגמ' לגירסתנו שהם כתבו בלשון ריב"ח משום ראב"י מנין להתפלל שלא יעמוד על מקום גבוה ויתפלל שנאמר ממעמקים ובגירסתנו לא נאמר לשון זה אלא ואריב"ח משום ראב"י אל יעמוד אדם וכו' שנאמר ממעמקים וכן בתנ"ה איתא בלשונם ברי"ף מנין להתפלל שלא יעמוד לא ע"ג כסא ולא ע"ג ספסל ולא ע"ג מקום גבוה ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר ממעמקים קראתיך וברא"ש איכא קצת שינוי שכתב בלשון התנ"ה המתפלל לא יעמוד ע"ג כסא ולא ע"ג מקום גבוה ומסיים כגירסת הרי"ף ובגירסתנו הוא לא יעמוד אדם לא ע"ג כסא ולא ע"ג שרפרף ולא

שכיון שאינו עושה כדיון המצוה גם בן נח לא יקבל שום שכר, ואף שחולה מהרהר התפלג בלבו הוא רק לרחא דמלתא ואינו יוצא בזה דאם הבריא יצטרך לחזור ולהתפלל לרוב האחרונים עיין במ"ב סימן ס"ב סק"ז ובבאור הלכה שם ולכן אלו שאומרים שיסדרו להתפלל בהרהור אינו כלום והחששות שמא ינהיגו הנכרים לומר גם בהזמרת אמונתם אין מקום לחשוש כיון שבכוונה עשו נוסח כזה מצד שאין רוצים להשליט אמונתם, זהו מה שנתבאר לדינא, ולהתערב במחלוקת בני המדינה אם לומר תפלה זו בבתי ספר של המדינה או לבטל, עצתי היתה שלא להתערב יראי ה' בזה אף שיש סוברים שצריך להתערב ולומר שדעתנו הוא שיאמרו התפלה ויש פנים לכאן ולכאן ואל תעשה עדיף.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן כו

בענין מקום נמוך לתפלה, ובחוליה
שצריך לאכול קודם תפלת שחרית
אם צריך לקרש בשבת

ב' אלול תשכ"ג.

מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר אפרים גרינבלאט
שליט"א.

הנה במה שעמד כתרה בסתירת הרמב"ם פ"ד מתפלה שבה"ו כתב שיעמוד במקום נמוך ובה"ז כתב לא יעמוד במקום גבוה ג' טפחים או יותר, ודאי מוכרחין לומר דמקום נמוך הוא למעלה ולחשיבות יותר ועל מקום גבוה ג"ט הוא איסור כדהבאת מכתב סופר, ומה שהש"ע לא כתב הא דלכתחלה צריך שיהא במקום נמוך, לכאורה הוא פשוט משום דהרי"ף והרא"ש השמיטו זה בדף י' בין ממאמר ריב"ח משום ראב"י ובין מהברייתא, וא"כ סברי שא"צ מקום נמוך אף למעלה והמעמקים הוא רק שלא יהיה גבוה משאר הבית בין בביתו בין בביתו, ועיין במעיו"ט שהמעמקים הוא רק לאפוקי מקום גבוה כמו המעלות והיינו בקרקע שוה שהוא עמוק כנגד המעלות, וא"כ הוא כהכלל שנקט הביי שפוסק כשנים מאלו השלשה פוסקים הרי"ף והרמב"ם הרא"ש וכיון שבכאן הם הרי"ף והרא"ש נגד הרמב"ם פסק כמותם, (ובמעיו"ט איתא שגם ברמב"ם ליכא